

דין וחשבון של ועד הלשון העברית

(יוני — ספטמבר 1936, תמוז תרצו — תשרי תרצו)

1. הועדות המקצועיות.

במשך תקופת החשבון רפתה במקצת עבודתן של הועדות בגלל המאורעות בארץ ובגלל חדשי-הפגרה של חברי הועדות והמזכירים. הועדה למונחי הדקדוק (ירושלים). אחרי שפרסמה הועדה את רשימתה הראשונה (א. מונחים כלליים. ב. תורת הצורות. ג. התחביר) המשיכה בקביעת מונחים לפונטיקה. בתור חבר נוסף לועדה צורפה הגב' ד"ר א. גרבץ. הועדה למונחי המתמטיקה (ירושלים) המשיכה את עבודתה בעיקר בכדיקת המונחים שנתפרסמו ב"לשוננו" כדך ה' חוברת ג-ד. המזכיר ערך כרטיסיה של המונחים המתמטיים שנקבעו עד הזמן הזה, אשר תשמש יסוד למלון המתמטי שיוצא בקרוב. בצד המונח העברי ניתנו מונחים בשלש לשונות לועזיות (אנגלית, גרמנית, צרפתית). הועדה למונחי הרדיו (ירושלים). בעזרת המהנרם פוכיצר מתחנת הרדיו האי"ת הוכן על פי מלוננו של Erich Krebs — Technisches Wörterbuch (Sammlung Göschen III, IV, VII): Die wichtigsten Ausdrücke der Elektro-und Radiotechnik — החומר בשכ"ל הועדה למונחי הרדיו שנתאספה בראשונה בכ"ז חשון תרצ"ז 12.11.36. פרטים בדין וחשבון הבא. הועדה למ' התיאטרון (ירושלים) המונחים הלועזיים הומצאו ע"י ה"ר פלאום. אף הוא הואיל לעזור למזכיר בעריכת החומר המכיל 750 מונחים בערך המחולקים לפי הענינים כ-16 פרקים. הצעות למונחים העבריים הוכנו ע"י הסופר מר יעקב קופליביץ. החומר נשלח לעיון לחברי הועדה ולשני באי כחה של "הכימה" בוועדת התיאטרון מר א. גנסיין ומר ט. מסקין.

חברי הועדה — מלבד הנ"ל — הם פרופ' נ. ה. טורטשינר, ד"ר פלאום, פרופ' יוסף קלזנר, ד"ר ח. שירמן.

הועדה נתאספה בפעם ראשונה בכ' מרחשון תרצ"ז (18.X.1936).

מונחים בתורת הכרמעי¹. המזכירות בירושלים מרחה בקביעת מונחים בתורת הקרקע לפי בקשת הד"ר מ. ה. בן-שמאי. המציע ערך רשימת המונחים שהיה זקוק להם בקשר עם תרגום ספר כמדע הקרקע, והמציאה למזכירות. רוב המונחים נקבעו בזמנים שונים ע"י הועד בשביל מקצועות שונים ומעומם חודשו ע"י המציע. החומר המכיל 120 מונחים בערך נידון כולו ע"י הפרופ' טורטשינר, המתנדס מ. גולדברג, חבר הועדה למונחי תכניקה בחיפה, הד"ר בן-שמאי והמזכיר. החומר יתפרסם כרשימה מיוחדת בסוף הספר הנ"ל ובאחת החוברות של רבעון זה.

מונחים לחלקי בשר הבהמה. המזכירות בירושלים עסקה בהכנת החומר ובקביעת תכנית לחוברת שתכיל שמות חלקי הבהמות כשביל הקצבים והקהל. החומר היסודי נתקבל מהמזכירות שכתל-אביב, והוא הומצא לעיון ד"ר א. י. לוי מכית הבריאות ע"ש נתן שטראוס. הד"ר לוי הכין הצעה מפורטת של כל המונחים לפי החלוקה המקובלת בכית המטכחים בשיקגו. לפי החלטה שנתקבלה ביחד עם הפרופ' נ. ה. טורטשינר יובא החומר לדיון בפני ועדה שבה ישתתף רב וש"כ הבקאים בטרימינולוגיה מסורתית.

מונחים לתבשילים ולמאכלים. המזכירות בירושלים קבלה הצעת מונחים לתבשילים ולמאכלים שנערכה בהשתתפות הד"ר א. לוי בקשר עם הוצאת ספר לבישול מטעם בית הבריאות ע"ש שטראוס. החומר שנתקבל נבדק והותאם למונחים שכבר נקבעו ע"י הועד. עיקר הפעולה — הכנת חומר כשביל ועדה מיוחדת לקביעת מונחים אלו — חלה אחר תקופת הדין וחשבון ועליה ידובר בדו"ח הבא. הועדה לתקנת הלשון (תל אביב) התאספה כמעט כל שבוע בלי הפסקה ודנה בישיבותיה בחומר של לשוננו לעם ובמתן תשובות לשאלות שנשאלו במזכירות סניף תל אביב.

הועדה למונחי החשמל (תל אביב) סיימה את פעולתה בתכנת המלון למונחי חשמל: חמרים להתקנה חשמלית: ב. המלון מסתיים בדפים אחרי הגהה נמרצה מצד מזכירי הועד בירושלים ובתל אביב. הועדה נגשה להמשך פעולתה לפי סדר המונחים שבמלון שומן-אולרנבורג חלק ב'.

הועדה למונחי ההתעמלות (תל אביב) סיימה לחלוטין את עריכת המלון שהוכן לדפוס. מנהל הלשכה עוסק ביחד עם ה' צבי נשרי בהתאמת התמונות למלון ובהכנות להדפסת. על הפרק עומרים המונחים למשחק המנים לפי הצעת ה' צבי נשרי.

(1) בטעות נדפס בדו"ח הקודם (חוב' ד' כרך ז') מונחים לגיאולוגיה.

הועדה להכנת המהדורה המתוקנת של המלון למונחי התכניקה (תל אביב) הספיקה לעבור כמעט על כל החומר ולהכניס את התיקונים הראויים. אחרי שתכיע הועדה המרכזית למונחי התכניקה מחיפה את חות דעתה בענין התקונים ושתי הועדות תכאנה לירי הסכם בדבר — ימסר המלון לדפוס בצורתו החדשה.

הועדה למונחי הוואולוגיה, שגמרה את חבור רשימת הדגים, עסקה במשך זמן החשבון כחבור רשימה של דרחיים.

ועדה למונחי ספנות וסירות עומדת להוסד. המזכירות מכינה את החומר הראוי לכך מתוך התייעצות עם מוסחים ועיון בספרות מקצועית. ועדה למונחי מאכלים ומשקאות נוסדה לשם עיון ברשימת המאכלים וחמשקאות שהוגשה על ידי האניה. תל אביב. חברי הועדה הם: ה' ס. אזרחי, א. סמיאטיצקי. החומר הועבר לועדה הירושלמית.

2. ישיבת חברי ועד הלשון בירושלים.

מסבת המצב שהיה קיים כארץ לא היתה יכולת לכנס אספה כללית של חברי ועד הלשון העברית, וחברי הועד בירושלים ובתל אביב נכנסו לישיבות נפרדות. ישיבת ועד הלשון בירושלים התקיימה בכ"ד תמוז (14 יולי) בנושאיות של הפרופ' דוד ילין ובהשתתפותם של החברים: פרופ' ש. אסף, פרופ' ה. ברודי, פרופ' נ. ה. טורטשינר, ה' אבינועם ילין, הרב מ. צ. סגל, פרופ' יוסף קלוזנר, פרופ' ש. קליין, ד"ר י. ריבלין, מנחל הלשכה הד"ר ש. איזנשטרט והמזכיר המרעי ד"ר ז. בן-רחיים.

מי"ם נשיא הועד פרופ' טורטשינר ומנחל הלשכה ד"ר ש. איזנשטרט הרצו על עבודת הועד ועל תכנית פעולתו להבא. אחרי משא ומתן שבו השתתפו כל החברים הוחלט:

א. בענין המלון האקדמי.

- (1) להשתדל להרחיב את העבודה להכנת המלון האקדמי.
- (2) להמציא לכל החברים לעיון את התזכיר בענין המלון הזה שהוגש על ידי פרופ' נ. ה. טורטשינר למוסד ביאליק.
- (3) להזמין אחרי זמן ידוע את חברי הועד לדיון מיוחד על תכנית המלון.

ב. בענין התקונים בעבודת הועד.

- (4) לדחות לפי שעה את בחירות החברים הנוספים לועד ולבחור בוועדה מיוחדת אשר תעיון בתקנות ועד הלשון ותציע את התקונים הדרושים בהרכב הועד ובדרכי עבודתו הפנימית.

5) לבחור לועדה זו את: נשיא הועד הפרופ' דוד ילין ואת חברי הועד הפרופ' ש. אסף וה' אבינועם ילין.

6) להציע לחברי הועד כתל-אביב שיבחרו מצדם גם הם שלשה חברים.

7) לסדר מזמן לזמן מטעם הועד הרצאות מדעיות ולהזמין אליהן את חברי חברת "אמוני הלשון העברית" ואורחים מתוך הצבור הרחב, כדי לקשר על ידי כך את חברי הועד בינם לבין עצמם ועם הצבור.

3. ישיבת חברי ועד הלשון בתל אביב.

ישיבת חברי ועד הלשון בתל-אביב התקיימה בו' אלול בנשיאות הד"ר יעקב כהן ובהשתתפות החברים ה"ה א. אברונין, מ. אזרחי, ד"ר ש. אינהורן, יהודה גרובסקי, א. סמיאטיצקי, יעקב פיכמן, י. ה. רבניצקי, מנהל הלשכה ד"ר ש. איזנשטרט ומזכיר הועד ה' ש. ייבין.

אחרי שמיעת הדין וחשבון שנקרא על ידי מנהל הלשכה הד"ר ש. איזנשטרט וע"י מזכיר הסניף ה' ש. ייבין ואחרי ששא וכתן מפורט נתקבלו בין דברים אחרים החלטות אלו בהצעות לועד המרכזי:

א) אספת חברי ועד הלשון העברית שכתל-אביב שהתקיימה ביום ב' ו' אלול תרצ"ו 34.8.36 מסכימה לדעתם של החברים בירושלים, כי דרושה ריאורגאניזציה של עבודת ועד הלשון.

ב) פה-אחד מדגישה האספה כיחוד את הצורך ביצירת מגע מתמיד ובר קיימא בין הנשיאות ובין כל החברים שיתבטא במשלוח התזכירים והדו"ח השונים היוצאים מלשכות הועד לכל חברי הועד. כמורכן טובעת הדרישה, כי הנשיאות תתייעץ בכל פעולה חשובה, כגון פירסום ספרים כשם ועד הלשון, עם כל החברים באמצעות שאלונים.

ג) האספה מביעה את דעתה, כי יש צורך לארגן מיד ועדה מרכזת, שלידה ימסר כל חומר עבודת הועדות לפני הדפוס. הועדה המרכזת הזאת תתאים את המונחים המשותפים לועדות שונות, תכריע במקרה שבהם נחלקו דעות החברים בועדות בדבר מונחים שונים, וכד'. ועדה זו תמציא את החומר לעיונם של כל חברי ועד הלשון ולאחר שתקבל את הערותיהם תפסוק הלכה ותמסור את החומר לדפוס.

ד) האספה מביעה את דעתה שיש להגביר את הפעולה המעשית להקניית השפה העברית לעם ולתיקון השגיאות הנפוצות בדבור.

ה) האספה רואה צורך דחוף בקביעת כתיב אחיד שיוטל חובה על כל ההוצאות והעתונים. דבר זה יכול להעשות ע"י ועדה מיוחדת שתיבחר לשם כך.

ו) האספה שמעה את תזכירו של הפרופ' טורטשינר ברבר הצעה ראשונה להכנת "מלון אקדמי עברי", ומחליטה לדחות את הריון בשאלה זו עד שתתאסף

אספה משותפת של כל החברים (בירושלים וכתל-אביב יחד), שצריכה להקרא בהקדם האפשרי.

ז) האספה מביעה את צערה על העברית המסורסת בפרסומיה הרשמיים של ממשלת ארץ-ישראל ומעוררת את הועד המרכזי למפל בתיקון הטצב.

ח) האספה מאשרת את תקציב לשכת ת"א בסכום של חמשים (50) לא"י לשנה.

ט) האספה מביעה פה אחד תודה לכל עובדי הועדות ומוקירה את עבודת התנדבותם לתקנת הלשון.

י) האספה בוחרת בה"ה ד"ר י. כהן, י. פיכמן וד. שמעונוביץ לחברי ועדת-הריאורגניזציה נוסף על החברים שנבחרו בירושלים.

4. בלשכת הועד ובמוזכירות הסניף

גם בזמן המאורעות לא נפסקה פעולת הלשכה המרכזית ולשכת הסניף בתל אביב, נמשכה הרפסח כתבי הועד והכנת מלונים חדשים לרפום. עבודת ההסברה והפצת כתבי הועד התנהלו כסדרן, אף על פי שהספקת צרכי הועד נתקלה במכשולים נוספים, שהזיקו למאמצים מיוחדים.

א. כתבי ועד הלשון.

יצאה לאור מהרורה חדשה של "לשוננו" כרך א' חוברת א', אשר אפסה בשוק ומנעה את היכולת להשלמת כרכי-הרבועון.

הולך ונדרס המלון למונחי חשמל: חברים להתקנת חשמלית: ב. הוכנו לרפום: המלון למונחי ההתעמלות ולוח השמות לרגים.

ב. פרסום פעולתו המחוקרית והתרבותית של הועד.

הפרופ' נ. ה. טורטשינר והד"ר יצחק אפשטיין הרצו ברדיו האי על נושאים המכוונים לתיקון הלשון וציינו את פעולת הועד בשטח זה. נשיא הועד הפרופ' דוד ילין ומנהל הלשכה הד"ר ש. איזנשטדט הרצו על פעולתו הבלשנית-שמושית של הועד מראשית יסודו ועל המונחים אשר נקבעו על ידו.

המשלוח של חומר לשוני להרבקה על הלוחות הפומביים שנקבעו במסדות ובמסקים בארץ ובהוציא לארץ התרחב בתקופת הדיון והחשבון.

ג. הכנת החומר למלון האכרמי.

הד"ר א. פורת המשיך במשך החדשים האלה את פעולת העיון במסורות של תקופת ההשכלה וציון המונחים ודרכי-הלשון שנתחדשו בתקופה זו.

לפי החלטת ועד ירושלים נשלחה לכל חברי הועד העתקת התזכיר בענין המלון האקרמי שהוגש למוסד ביאליק ע"י הפרופ' נ. ה. טורטשינר, כמו כן נקרא התזכיר בישיבת חברי הועד בתל אביב.

ד. המזכירות המדעית בירושלים ובתל אביב.

פעולת המזכירות היתה מרוכזת בתקופת הדין וחשבון כרגיל בועדות המקצועיות, הזמנתן, הכנת החומר, הנהלת הפרוטוקולים, סכום ההחלטות, העתקתן וסדור הרשימות המאושרות לדפוס. חוץ מזה ענו המזכירים לשואלים בעניני לשון.

ה. בחברת -אמוני הלשון העברית

התנהלה פעולה להרחבת חוג חברי החברה בארץ ובחוץ לארץ. נוסד סניף חדש של החברה בחיפה בהשתתפות מנהל הלשכה ר"ר ש. איזנשטרט. נשלח ב"כ הלשכה לרחובות לגביית תרומות החברים ולחזוק הסניף המקומי.

הערה לעמוד 12

בע' 12, שורה 3 מלמטה, כתבתי "שהמלה שקר בשין ימנית בהוראת שקר וכזב איננה נמצאת בשום לשון שמית אחרת מלבד הלשון העברית". היה עלי להוסיף: "והארמית". אין פרט זה משנה את יתר הדברים, אלא שהוא מראה שהוראה חדשה זו נולדה עוד לפני הפרד שתי שפות אלו זו מזו. על מקרה אחר של התפצלות מלה בשין ימנית ושמאלית בדעתי לכתוב בחוברת הבאה.

ג. ה. טורטשינר.